

Csiki Varga Tamás:¹ A védelmi kiadások regionális trendjei – Kelet-Közép-Európa²

Vezetői összefoglaló

- A 2010-es évtized a kettősség jegyében telt a védelmi kiadások szempontjából Kelet-Közép-Európában: első felét a gazdasági visszaesés, a védelmi szektor forrásszűkössége, az intenzív képességvesztés, valamint az időszerű beszerzések és modernizáció elmaradása határozta meg.
- A 2014/2015-ös stratégiai sokkok, így például Oroszország irányából a hagyományos katonai fenyegetések, különböző hibrid fenyegetések és dezinformációs kockázatok, valamint a terrorizmussal és a tömeges, ellenőrizetlen migrációval kapcsolatos félelmek felélénkülése eredményezett fordulópontot.
- Így az évtized második felét a védelmi kiadások dinamikus növelése, a területvédelmi és elrettentési képességek megerősítését középpontba helyező átfogó nemzeti haderő-modernizációs programok jellemezték.
- A kelet-közép-európai országok védelmi kiadásai 2020-ra érték el a régiós 2%-os GDP-arányos átlagot, ami a NATO-tagállamok 2014 óta fennálló politikai vállalása.
- A jelentős beszerzéseknek köszönhetően a térség államai átlagban már 2016 óta teljesítik a modernizációra vonatkozó – a teljes védelmi költségvetés minimum 20%-át kitevő – NATO-elvárást.
- A személyi kiadások aránya regionális átlagban kezdetben közel 60%-ot tett ki a nemzeti védelmi költségvetéseken belül, és akkor kezdett érdemben csökkenni, amikor 2015-től jelentősen nőttek a védelmi erőforrások. Ezt követően fokozatosan süllyedtek 40% körüli szintre, pénzt szabadítva fel a modernizációnak.
- A következő évek fő kérdése, hogy milyen erőforrás-egyensúly mellett lesznek fenntarthatók e haderő-reformok?

Az elmúlt években a kelet-közép-európai államok jelenős mértékben növelve védelmi kiadásaikat lehetőséget teremtettek átfogó haderő-modernizációs programok végrehajtására. Ugyanakkor egy évtizedes távlatban szemlélve kettős kép rajzolódik ki: a 2008/2009-es gazdasági válság hatására még évekig tartó drámai forrás-csökkentés sújtotta a védelmi szektort, és csak a 2014-2015-ös stratégiai sokkok, elsősorban Oroszország Ukrajnával szembeni agresszív katonai fellépése változtatta meg fenyegetettségpercepciójukat, valamint a javuló gazdasági helyzet tudta a negatív trendet megfordítani. Az elemzés a Magyarország számára viszonyítási pontot jelentő kelet-közép-európai országok – a visegrádi négyek, a balti hármak és Románia – védelmi kiadási trendjeit értékeli a 2010-2020 közötti időszakban.

A kettősség évtizede: a 2010-es évek

A 2010-es évek első felét a gazdasági visszaesés és a védelmi szektor forrásszűkössége határozta meg Kelet-Közép-Európa legtöbb államában.³ (Lengyelország kivételnek tekinthető, egyrészt mert az európai államok közül is az egyik legjobb teljesítménnyel, mérsékelt visszaesssel vészelte át a 2008/2009-es pénzügyi és gazdasági válságot, másrészt mert 2009 óta gyakorlatilag folyamatos haderőfejlesztést hajtott végre, ez nem csak az elmúlt évek fejleménye.) Ez a forráskivonás intenzív képességvesztést, valamint az időszerű beszerzések és modernizáció elmaradását eredményezte Európa szerte.⁴ Ezek ellen-súlyozására erősödtek meg a regionális és

¹ Csiki Varga Tamás (csiki.tamas@uni-nke.hu) az NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének munkatársa, a Magyar Hadtudományi Társaság tagja.

² Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-4-II-NKE-93 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³ CSIKI Tamás: *A kelet-közép-európai államok védelmi együttműködési törekvései, 2008-2016*. Doktori értekezés, NKE, Budapest, 2018, 116-120.

⁴ CSIKI Tamás: *A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/2, 77-100.

szubregionális védelmi együttműködési törekvések egyebek mellett a balti államok (*Baltic Defense Cooperation*), a visegrádi négyek (például a *V4 EU Harccsoport*) és a Közép-európai Védelmi Együttműködés (*Central European Defense Cooperation*) öt részes állama között. Eközben a NATO (*Smart Defense*) és az Európai Unió (*Pooling&Sharing*) multilaterális kezdeményezései is igyekeztek ösztönző keretet teremteni a közös képességfejlesztéshez abból a logikából kiindulva, hogy a kevesebb nemzeti forrásból akkor lehet megvalósítani a szükséges modernizációt és új képességek létrehozását, valamint fenntartani a kollektív cselekvési képességet, ha ezeket az erőforrásokat megosztják és a fejlesztéseket összehangolják. Miközben e törekvéseknek is volt kézzel fogható eredménye, sőt politikai értelemben és az együttműködési kultúra előmozdítása tekintetében kifejezetten gyümölcsözőek voltak, az érdemi áttörésre az évtized második felében került csak sor, amikor ismét a nemzeti haderőfejlesztési programok kaptak prioritást – és megfelelő forrásokat.

A változást az eredményezte, hogy Európa romló biztonsági környezetéből olyan stratégiai sokkok érték a térség államait, amelyek ismét a társadalmak és politikai vezetők figyelmének előterébe helyezték a biztonság és a védelem kérdéseit. Ilyen sokkok – azaz előre nem jelzett, váratlanul beköszöntő, nagy hatású események – voltak a Krím illegális orosz annexiója, a már-már állami funkcionális jellemzőkkel leírható és stratégiai támadó kapacitásokkal rendelkező ún. „Iszlám Állam” terrorszervezet létrejötte, valamint a 2015-ös migrációs és menekültválság.⁵ Ezek nyomán újra előtérbe kerültek a hagyományos katonai fenyegetések, amelyek kiegészültek különböző hibrid fenyegetésekkel és dezinformációs kockázatokkal, valamint felélénkültek a terrorizmussal és a tömeges, ellenőrizetlen migrációval kapcsolatos félelmek.⁶ Az évtized közepére a kontinens legtöbb országában stabilizálódó gazdasági teljesítmény, számos esetben a növekedés megteremtette a lehetőséget a védelmi szektor forrásbővüléséhez is. Emellett a 2017-ben megválasztott Donald Trump amerikai elnök tranzakcionista külpolitikai gyakorlata, az európai szövetségeseknek nyújtott amerikai biztonsági garanciák megkérdőjelezése⁷ is arra ösztönözte az európai államok jelentős részét, hogy saját kezükbe vegyék védelmüket és megerősítsék nemzeti önerejüket. Mivel az amerikai külpolitikában a bilaterális kapcsolatok előtérbe helyezése ebben az időszakban nem járt együtt a NATO kollektív védelmi intézkedéseinek – Készenléti Akcióterv, előretolt megerősített jelenlét – meggyengülésével, a közös elrettentés és védelem eszköztára az évtized második felében tovább bővült, támogatva a nemzeti haderőfejlesztési folyamatokat is.⁸

A 2010-es évek második felének megváltozott biztonságpercepciója tehát lehetővé tette, hogy megtörjön az a képességvesztési kettős spirál,⁹ amely gazdasági téren a forrásszűkösség, politikai téren a védelmi kérdések háttérbe szorítása és az ambícióhiány miatt pusztulni hagyta a korábban még létező katonai képességeket is, újak fejlesztése és beszerzése pedig így szóba sem kerülhetett. Ennek gyakorlati, kézzel fogható eredménye lett nem csupán a védelmi kiadások dinamikus növelése, hanem a területvédelmi és elrettentési képességek megerősítését középpontba helyező átfogó nemzeti haderő-modernizációs programok, illetve a nagyobb számú és volumenű nemzeti és többnemzeti, valamint szövetségi (NATO) szintű hadgyakorlatok megvalósítása is.

Az új évtized kezdetén joggal merülhet fel a kérdés a koronavírus-járvány kapcsán, hogy a rendkívüli gazdasági visszaesést eredményező közvetlen és közvetett hatások¹⁰ milyen mértékben érintik majd a védelmi szektort?¹¹ Két mély válság közötti időszakról beszélhetünk csupán a 2010-es években, amely első felében visszaesést, a másodikban dinamikus fejlődést hozott, hogy az új gazdasági válság derékba törje az éppen csak kibontakozó haderőreformokat? Vagy a térség politikai és katonai elitje levonta a szükséges következtetéseket és fenntartja a védelmi szektor finanszírozását – ami elengedhetetlen feltétele a modernizációs programok megvalósításának?

⁵ Pál BAK – Gergely NÉMETH – Diána SZŐKE: [Foundations of Hungarian Defense Policy](#). *Hungarian Defence Review*, 148. évf., 2. sz. Special Issue 2020., 5.

⁶ Az időszak biztonságpercepciójának változásával kapcsolatban lásd az Eurobarometer rendszeres közvélemény-kutatásait mind EU-szinten, mind nemzeti bontásban: [Eurobarometer](#). [online], 2021. Forrás: europa.eu [2021. 08. 21.]

⁷ CSIKI VARGA Tamás: [A Trump-stratégia nyomában. – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 11. évf., 2018/2, 103-124.

⁸ [Boosting NATO's presence in the east and southeast](#). [online], 2021. 04. 26. Forrás: nato.int [2021. 08. 21.]

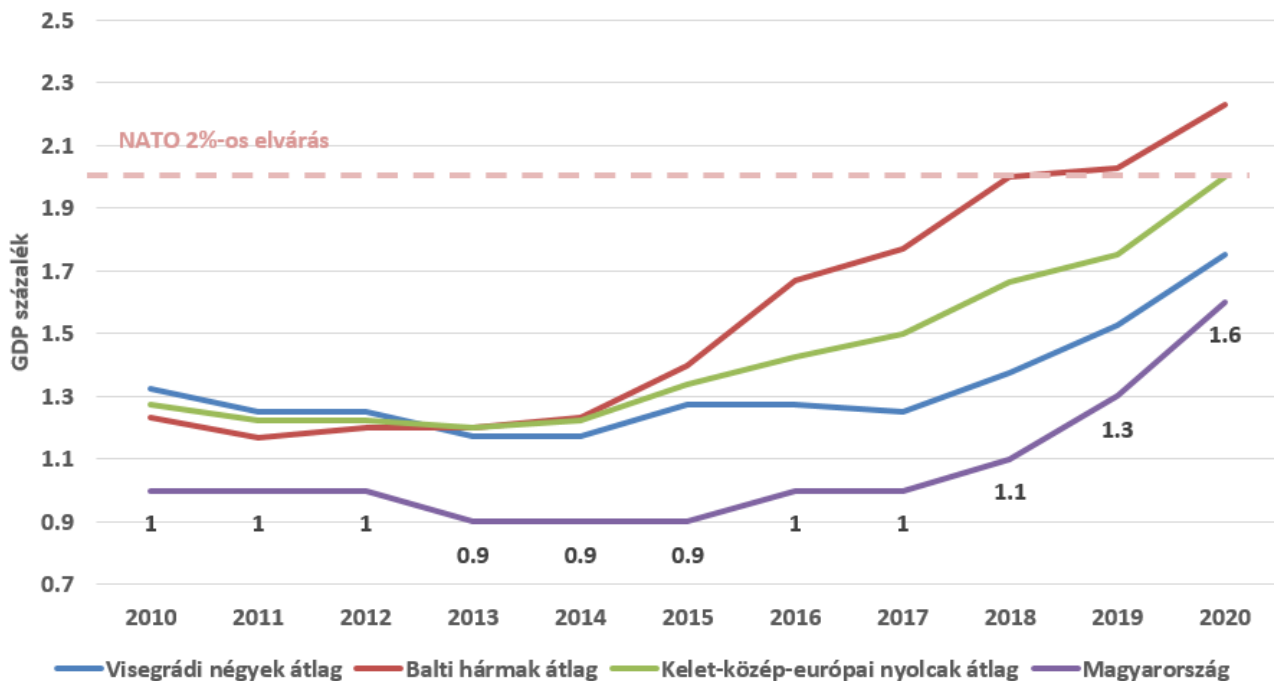
⁹ Tamás CSIKI: [Breaking the dual spiral of diminishing capabilities](#). *Panorama of the Global Security Environment 2015-2016*. Centre for European and North Atlantic Affairs, Bratislava, 2016, 101-111.

¹⁰ Roman RÖMISCH: [Covid-19 effects on Central Europe](#). [online], 2020. szeptember Forrás: interreg-central.eu [2021. 08. 21.],

¹¹ CSIKI VARGA Tamás: [A COVID-19 járvány hatása a NATO-ra](#). In: Koltay András – Török Bernát: *Járvány sújtotta társadalom*. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021, 439-456.

A védelmi kiadások trendjei és mérlege

A Magyarország számára viszonyítási pontot jelentő kelet-közép-európai országok – a visegrádi négyek, a balti hármak és Románia¹² – védelmi kiadási trendjeinek értékeléséhez a 2010-2020 közötti időszakban¹³ két átfogó forrás is rendelkezésünkre áll: egyrészt a Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet idősoros adatai, másrészt a NATO saját, a tagállamok adatszolgáltatásán alapuló aggregált adatai.¹⁴ Ezek alapján 2021-ben megkérdőjelezhetetlenül pozitív trendekre és az elmúlt öt év kiugró eredményeire tekinthetünk vissza.

1. ábra: A kelet-közép-európai országcsoportok és Magyarország védelmi kiadásainak változása a nemzeti össztermék (GDP) arányában, 2010-2020.¹⁵ (Szerkesztette a szerző.)

A NATO-ban számos belső vitát és az Egyesült Államok részéről visszatérő erős kritikát kiváltó GDP-arányos védelmi kiadás mutató esetében is megmutatkozik az elmúlt évtized kettőssége (1. ábra). 2014-ig mind az országcsoportok, mind a kelet-közép-európai régió esetében enyhén csökkenő vagy jobb eset-

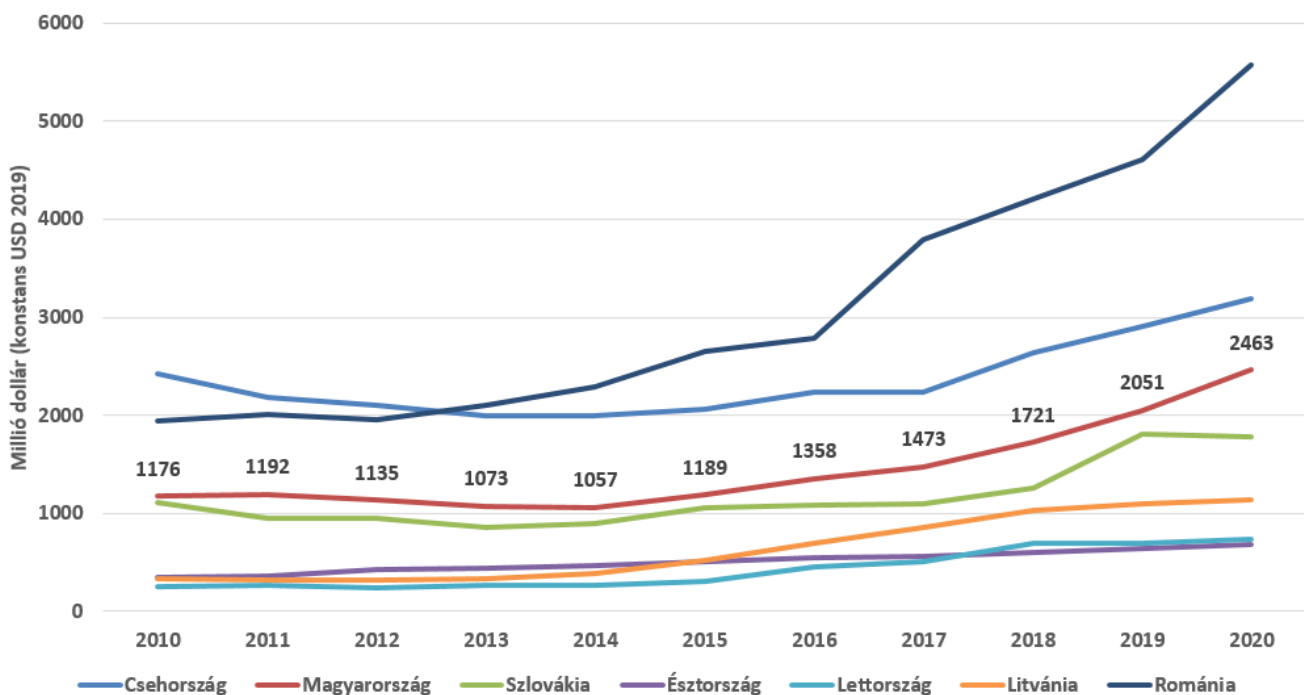
¹² Azért ezek az országok képezik a vizsgálat tárgyát, mert kiemelt figyelmet kívántunk fordítani egyrészt a NATO „keleti szárnyát” képező államokra, másrészt pedig azokra, amelyek bizonyos csoportokban (V4, B3) védelmi törekvéseik mélyebb összehangolását is célként fogalmazták meg. A vizsgálat természetesen kibővíthető a nem NATO-tag Ausztriával vagy a régió határainak laza értelmezése nyomán néhány balkáni állammal, avagy a fegyveres konfliktusban álló Ukrajnával – ez azonban más-más módszertani vagy vizsgálati szempontok mentén torzítja a kapott képet. Legszélesebb értelemben vizsgálható lenne az ún. „három tenger kezdeményezés” 12 állama is, azonban ezek az országok eddig nem fogalmazták meg közös védelmi együttműködési célokat (egyes államok ilyen jellegű elképzelései mellett sem).

¹³ Amennyiben szélesebb kontextusban szeretnénk képet alkotni a védelmi kiadások nemzetközi és európai trendjeiről, lásd: CSIKI VARGA Tamás – FELMÉRY Zoltán: *A védelmi kiadások globális és regionális trendjei I. SVKI Elemzések*, 2020/16. [online], 2020. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 08. 20.]; Csiki Varga Tamás: *Az európai védelmi kiadások két olvasata. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 10. évf., 2019/3, 71-78.

¹⁴ A védelmi kiadások számításának, nyilvántartásának módszertani sajátosságairól és különböző torzító tényezőiről lásd: CSIKI Tamás: *A válság mérhető hatása: a globális és regionális védelmi kiadások trendjei 2011-ben. SVKI Elemzések*, 2012/8. [online], 2012. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 08. 20.], 1-3.

¹⁵ Az adatok forrása: *Milex data for all countries, 1949-2020*. SIPRI Military Expenditure Database, [online], 2021. Forrás: sipri.org [2021. 08. 20.]

ben stagnáló adatokat láthattunk, amelyben a visegrádi országok – Lengyelország 2 százalékos körüli teljesítménye miatt – valamelyest felülmúlták a régiós átlagot, míg Magyarország 1 százalékos körül, illetve az alatt teljesített. A fordulópontot 2015 jelentette, amiktől szinte mind a nyolc ország esetében azonnali növekedést láthatunk, ami a következő években egyre dinamikusabbá vált, éppen 2020-ra elérve a régiós 2%-os átlagot, ami a NATO-elvárás, illetve a NATO-tagállamok 2014 óta fennálló politikai vállalása. 2015 óta a három kis balti állam a régiós átlagot meghaladó mértékben költött nemzeti össztermékén belül, és így 2018-ban érték el a 2%-ot, míg a visegrádiak esetében Lengyelország megőrizte – egyébként az alkotmányban is rögzített – 2% körüli kiadáсарányát és a másik három országnak kellett felzárkóznia. Láthatjuk, hogy Magyarország esetében az egyébként általánosan is bővülő GDP-n belül 2018/2019-től válik igazán dinamikussá a növekedés. Eközben Románia esetében a politikai akarat és a Washington elvárásainak való erősebb megfelelési szándék arra is lehetőséget teremtett, hogy csupán négy év alatt, 2016-2020 között közel 1 GDP-százalékot emelkedjen a védelmi költségvetés (2016: 1,4%, 2020: 2,3%) és átlépje a 2%-os küszöböt.

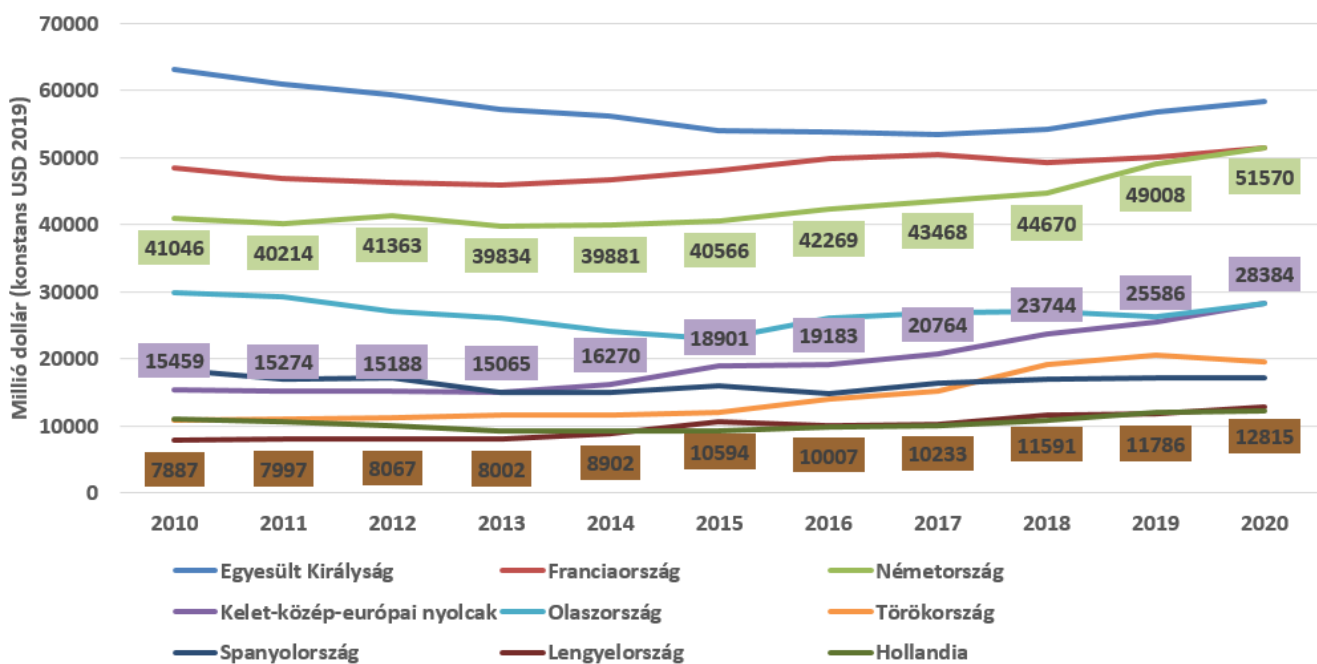

2. ábra: A vizsgált kelet-közép-európai országok védelmi kiadásainak változása – Lengyelország nélkül –, 2010-2020.¹⁶ (Szerkesztette a szerző.)

Nominálértéken vizsgálva a trend ugyanazt a kettősséget mutatja (2. ábra): 2014-ig Lengyelország kivételével (lásd a 3. ábrán) csökkenő vagy lényegében stagnáló védelmi kiadásokat láthatunk a nyolc vizsgált ország esetében – ami figyelembe véve az inflációt (különösképpen a fogyasztói inflációnál mindig magasabb ún. védelmi inflációt), komoly vásárlóerő-csökkenést foglalt magában. 2015-től azonban emelni kezdték honvédelmi költségvetéseiket a térség államai és az évtized elejéhez képest összességében közel megduplázták védelemre fordított erőforrásaikat (2010: 15,459 milliárd dollár; 2020: 28,384 milliárd dollár a nyolc állam együttese). A forrásbővülés arányaiban valóban látványos: míg Csehország „csak” 31,5%-kal, Szlovákia „60,3%-kal, Lengyelország pedig 62,5%-kal növelte védelmi költségvetésének összegét 2010 óta, addig Észtország esetében ez az arány 200%, Magyarországnál 209%, Romániában 288%, Lettországban 289%, Litvániában pedig 348% (!). Természetesen az arányokat az is árnyalja, hogy milyen szintről és más szereplőkhöz mérve milyen nagyságrendben növelték ráfordításaikat.

¹⁶ Az adatok forrása: [Milex data for all countries, 1949-2020](https://www.sipri.org/databases/milex). SIPRI Military Expenditure Database, [online], 2021. Forrás: sipri.org [2021. 08. 20.]

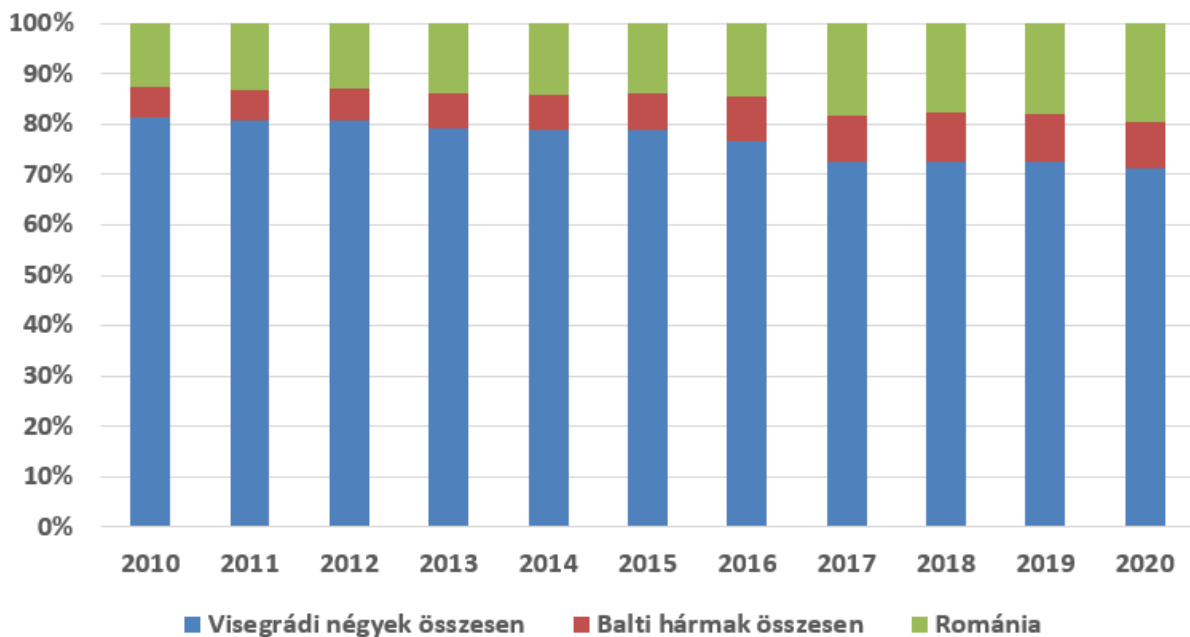
Az európai kontextust vizsgálva (3. ábra) ugyanis azt látjuk, hogy a közép-európai nyolcak védelmi kiadásainak mintegy 45 százalékát egyedül adó Lengyelország teljesítményét az európai középhatalmak körében is lehet értékelni. Varsó ugyanis fenntartva elkötelezettségét, egy évtized alatt több mint másfélszeresére emelte védelmi költségvetését és felzárkózott Hollandiához (3. ábra, barna adatsor). A vizsgált nyolc közép-európai állam közös teljesítménye pedig az önmagához képest gyenge teljesítményt nyújtó Olaszországot érte utol (3. ábra, lila adatsor). A térségünk számára orientációs pontot jelentő Németország eközben az elmúlt öt évben több, mint negyedével növelte védelmi kiadásait és az európai nagyhatalmak sorában (pillanatnyilag) Franciaországhoz zárkózott fel (3. ábra, zöld adatsor). Az európai közép- és nagyhatalmakhoz képest általánosságban elmondhatjuk, hogy míg Nyugat- és Dél-Európában még mindig azzal küzd a védelmi szektor, hogy elérjék a 2010-es évtized elejének forrásszintjét, addig az Oroszországhoz és egyes konfliktusövezetekhez közelebb fekvő államok (így Törökország is) jelentős mértékben növelték kiadásukat. Ugyanakkor az országok teherbíró képességéből és a haderők méretéből adódóan abszolút értékben összesen is „csak” Olaszországhoz mérhető ráfordításaik.

3. ábra: A kelet-közép-európai nyolcak védelmi kiadásai és azok változása az európai közép- és nagyhatalmakhoz képest, 2010-2020.¹⁷ (Szerkesztette a szerző.)

Mint arra már utaltunk, a kelet-közép-európai államok között kiemelkedik Lengyelország a maga 12-13 milliárd dollár nagyságrendű védelmi kiadásaival – erre építve pedig a visegrádi négyek formációja túlsúlyt képez a térségben (4. ábra). Ez a súly azonban az elmúlt évtizedben arányaiban csökkent, hiszen a régió többi állama is növelte védelmi költségvetését, általában nagyobb mértékben és gyorsabb ütemben, mint a V4-ek. Közülük is kiemelkedik Románia, Bukarest ugyanis egymaga adja a térség kiadásainak mintegy 20 százalékát.

¹⁷ Az adatok forrása: [Milex data for all countries, 1949-2020](https://www.sipri.org/databases/milex). SIPRI Military Expenditure Database, [online], 2021. Forrás: sipri.org [2021. 08. 20.]

4. ábra: A visegrádi négyek, a balti hármak és Románia védelmi kiadásainak aránya a régió egészéhez képest.¹⁸ (Szerkesztette a szerző.)

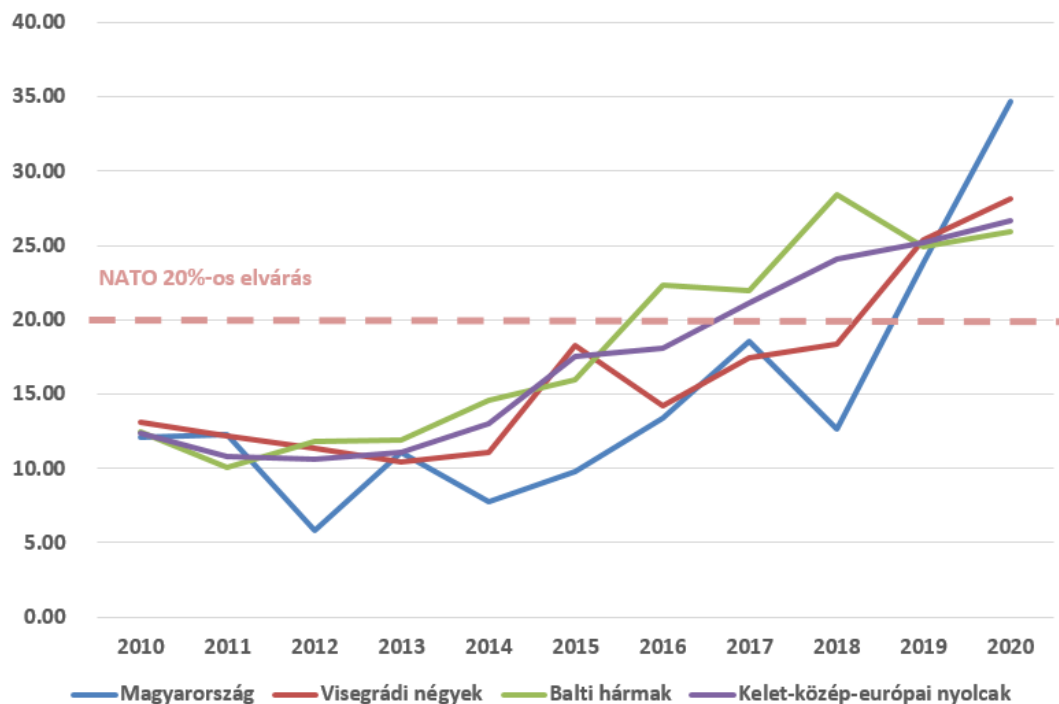
Tanulságok a haderőreformok és modernizáció számára

Egyrészt az elmúlt öt-hat év fejleményei a védelmi célokra fordított erőforrások tekintetében igen pozitívak és alapot szolgáltatnak ahhoz, hogy a kelet-közép-európai államok megkezdett haderőreformjai és modernizációs programjai a siker reményével kecsegtessenek. Természetesen az erőforrások mennyiségi szemléletén túl azok felhasználásának minőségi jellemzői is fontos támpontot jelentenek e folyamatok értékelésében. Egy ilyen alapvető szempont az, hogy a haditechnikai modernizáció érdekében növelni kellett a beszerzési költségvetési hányadot a költségvetésen belül. Általános iránymutatásként a 30% beszerzési/modernizációs – 30% működés-fenntartása – 40% személyi kiadást tekintjük a „fenntartható” haderőtervezés alapjának, amiben egyes elemek időszakosan túlsúlyba kerülhetnek (például nagy haderő-modernizációs programok esetén), azonban közép- és hosszútávon egy-egy tényező túlsúlya valamilyen elemében fenntarthatatlanná tenné az adott haderőt. Ha például nagy, elöregedett, elhasználódott eszközparkot kell karban tartani, vagy nagy műveleti terhelés miatt megnövekednek a működés-fenntartás költségei, akkor kevesebb erőforrás juthat modernizációra. Hasonlóképpen, ha túl sok pénzt költ egy ország a haditechnikai eszközökre, nem fogja tudni megfizetni és így megtartani a professzionális haderő személyi állományát. Ha azonban nagy a személyi állomány és magasak a bérek, kevesebb forrás jut a fejlesztésre. Az elmúlt években a haderő-fejlesztési programok kibontakozása kapcsán ezt a változást a nemzeti védelmi költségvetések funkcionális felhasználása is szemléltette.

A beszerzési és modernizációs költséghányad esetében a NATO-tagállamok 2014 óta explicit vállalást tettek, hogy törekszenek a legalább 20%-os arány biztosítására, ami felé térségünkben átlagosan 12% körüli színtről kezdtek haladni az államok. Az évtized első felében jellemzően Lengyelország 15% felett, a baltiak átlag körül, Szlovákia és Románia 10% alatt költött fejlesztésekre, ami aztán 2014-2015-től jól látható növekedésbe csapott át. A nagyértékű fegyverrendszerek beszerzése természetesen egy-egy évben könnyen eredményezhet kiugró arányt, így azt tekinthetjük stabil fejlődési pályának, ahol huzamosabb ideig tartja egy-egy ország a 20% körüli arányt (mint például Lengyelország 2014 óta folyamatosan). Így a jelentős beszerzéseknek köszönhetően a térség államai átlagban már 2016 óta teljesítik a NATO-elvá-

¹⁸ Az adatok forrása: [Milex data for all countries, 1949-2020](https://www.sipri.org/databases/milex). SIPRI Military Expenditure Database, [online], 2021. Forrás: sipri.org [2021. 08. 20.]

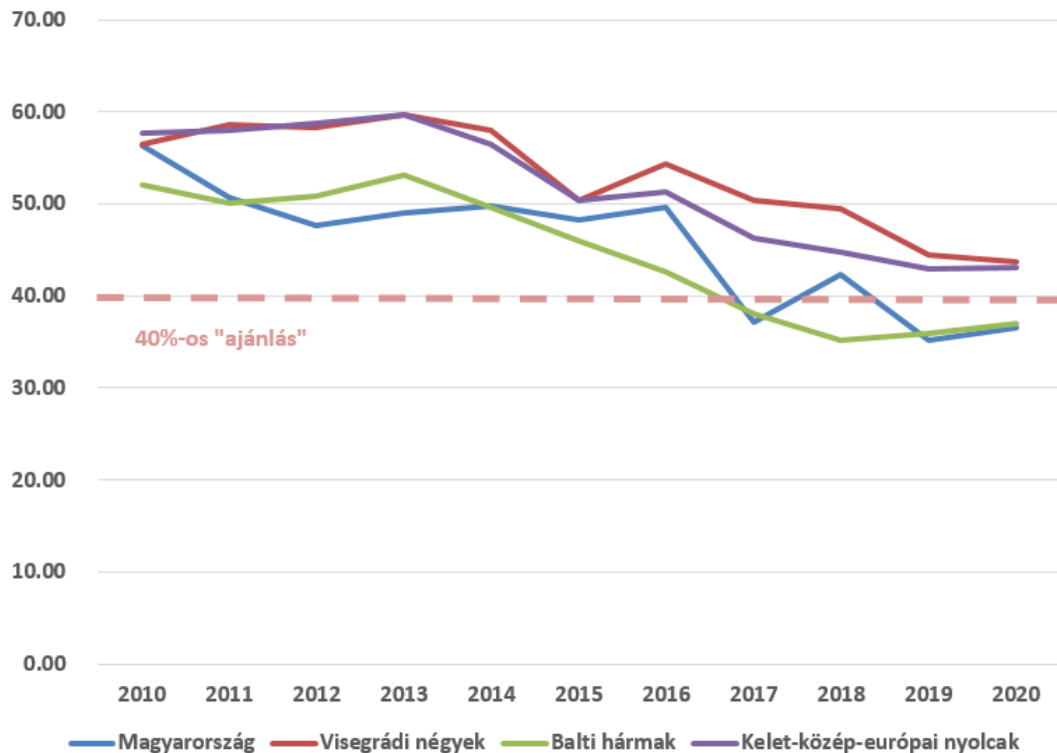
rást, nemzeti eltérésekkel. Litvánia például – kis országgént, kis haderővel és korlátozott védelmi költségvetéssel, de nagy értékű haditechnikai eszközöket beszerelve – 2015 óta folyamatosan 30%-nál többet fordít e területre. 2019-2020-ban már csak Csehország nem költötte védelmi költségvetésének legalább ötödét modernizációra.

5. ábra: A modernizációs és beszerzési kiadások aránya a kelet-közép-európai országcsoportok és Magyarország védelmi kiadásain belül, 2010-2020.¹⁹ (Szerkesztette a szerző.)

A másik alapvető szempont ehhez szorosan kapcsolódva tehát a személyi kiadások csökkentése, amely „helyet teremthet” a modernizációnak. Amennyiben egy ország nem kívánja csökkenteni hadereje létszámát – márpedig a kelet-közép-európaiak éppenséggel növelték az elmúlt évtizedben –, sem a béreket – ami a „munkavállalók” irányában a megtartóerőt csökkentené –, akkor a modernizáció érdekében az összköltségvetést kell növelni, amin belül arányosan kisebb rész lehet a személyi kiadás. A térség államai esetében is ezt láttuk (6. ábra): a kezdeti közel 60%-ot kitevő személyi kiadások aránya akkor kezdett érdemben csökkenni, amikor 2015-től jelentősen nőttek a védelmi erőforrások, majd fokozatosan süllyedtek 40% körüli szintre. E tekintetben a következő évekre előre tekintve várhatóan bérrendezés (emelés) előtt álló Magyar Honvédség arányaiban Észtország után a „legkedvezőbb helyzetben” volt 2020-ban, a NATO adatai szerint (az egészhez viszonyított arányában és nem nominálértékében) egy évtized alatt közel húsz százalékot csökkentve a személyi kiadásokon, 36,5% körüli részesedéssel. Ezzel párhuzamosan a beszerzési-fejlesztési kiadások 22%-ot nöttek (az adott év adatai alapján). A következő években a bérek és juttatások növelésével ez az arány minden bizonnyal nagyobb lesz, hacsak nem marad fenn egy ezt is meghaladó ütemű általános védelmi költségvetés-növelési trend.

¹⁹ Az adatok forrása: [Defense expenditure of NATO countries \(2009-2016\)](#). [online], 2016. 07. 04. Forrás: nato.int [2021. 08. 20.] és [Defense expenditure of NATO countries \(2014-2021\)](#). [online], 2021. 06. 11. Forrás: nato.int [2021. 08. 20.]

6. ábra: A személyi kiadások aránya a kelet-közép-európai országcsoportok és Magyarország védelmi kiadásain belül, 2010-2020.²⁰ (Szerkesztette a szerző.)

Végül, de nem utolsó sorban középtávon várhatóan növekedni fognak a térség államai estében a működési költségek, hiszen a frissen beszerzett eszközök, rendszerek logisztikai hátterét is fenn kell tartani, valamint a kiképzés és hadgyakorlatok feladatait is el kell látni. Így a következő évek másik nagy kérdése a védelmi kiadások szinten tartása vagy további növelése mellett az lesz, hogy a belső szükségleteket a véges erőforrásokból hogyan tudják biztosítani – avagy fenntarthatók lesznek-e az új, modern haderők?

²⁰ Az adatok forrása: [Defense expenditure of NATO countries \(2009-2016\)](#). [online], 2016. 07. 04. Forrás: nato.int [2021. 08. 20.] és [Defense expenditure of NATO countries \(2014-2021\)](#). [online], 2021. 06. 11. Forrás: nato.int [2021. 08. 20.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2021/17

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés, korrektúra és tördelés:
Etl Alex, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019- : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Csiki Varga Tamás, 2021

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2021